

YILDIRIM'IN HUZURUNDA NURETTİN TOPÇU

Editör:
Mustafa Kara

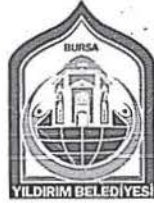
Yıldırım Belediyesi Kültür Yayınları
Biyografi Dizisi: 2

Yıldırım'ın Huzurunda Nurettin Topçu
Editör: Mustafa Kara

ISBN 978-605-83911-5-4
1. Basım Aralık 2017

Görsel Tasarım: Mehmet Temelli

Baskı: Renkvizyon Matbaa-Reklam-Tanıtım Hizmetleri
Anadolu Mah. Karlıdağ Cad. No:32 BURSA
Tel: 0(224) 251 04 14 Fax: 0 (224) 251 04 15
Sertifika No: 31558

YILDIRIM BELEDİYESİ

Ahmet Taner Kışlalı Meydanı No:2 Yıldırım / BURSA
Telefon: 0(224) 444 16 02
web: www.yildirim.bel.tr
e-Posta: info@yildirim.bel.tr

Ahlâk Davasına Adanmış Bir Ömür Nurettin Topçu'nun Hayatı ve Eserleri

İsmail Kara

Hayat Hikâyesi

Muallim, fikir adamı, ahlâk filozofu, *Hareket* dergisinin kurucusu, yazar Nurettin Topçu (İstanbul 20 Kasım 1909/7 Teşrinisâni 1327-10 Temmuz 1975) baba tarafından Erzurumlu Topçuzâdeler ailesine mensuptur. Dedesi Osman Efendi, Erzurum'un 1877'de Ruslar tarafından işgali sırasında orduda topçuluk vazifesi ifa ettiği için kendilerine bu lâkap verilmiştir.

Osman Efendi'nin tek evlâdı olan, Nurettin Bey'in babası Topçuzâde Ahmet Hamdi Efendi, muhtemelen 1856/57'de Erzurum'da doğmuş olmalıdır. Nurettin Bey'in birkaç kaynaktan tekrarlanan "babam 66 yaşında vefat etti" meâlindeki beyanı da bu tarihi doğrulamaktadır. Babası Osman Efendi'nin vefatından sonra alafarlık (tahıl alım-satımı) yaparak aileyi geçindirmeye çalışan Ahmet Efendi daha sonra Erzurum'un tanınmış zenginlerinden Gülü Bey'in yardımıyla canlı hayvan ticaretine başladı; Doğu Anadolu ve bilhassa Erzurum yöresinden topladığı koyunları İstanbul'a, bazı rivayetlere göre aynı zamanda İran'a götürüp satarak işini genişletti. Nihayet İstanbul'da bir yazıhane tuttu. Zamanla Tahtakale'de bir han (Erzurum Hanı) satın alan Ahmet Efendi, İstanbul'a yerleşti. Vefat tarihi kayıtlarda 1920/21 olarak gözükmüyor.

Topçu'nun anne tarafı ise Eğin'in Gerüşla (şimdi Yuva, Toybelen) köyündendir. Ahmet Efendi İstanbul'a yerleştikten sonra birinci hanımı vefat eder. Ahmet Efendi ilk eşinin vefatı üzerine Eğinli Kasap Hasan Ağa'nın kızı Fatma Hanım'la (Eğin 1876-İstanbul 28. VI. 1979) evlenir. İlk kocasından Hatice (Karamürsel, 1899-İstanbul 10. III. 1996) adında bir kızı olan bu hanım Nurettin Topçu'nun annesidir. Ağabeyi Mehmet Hayrettin (İstanbul 1906-20. II. 1996), Nurettin beyin ana-baba bir tek kardeşidir.

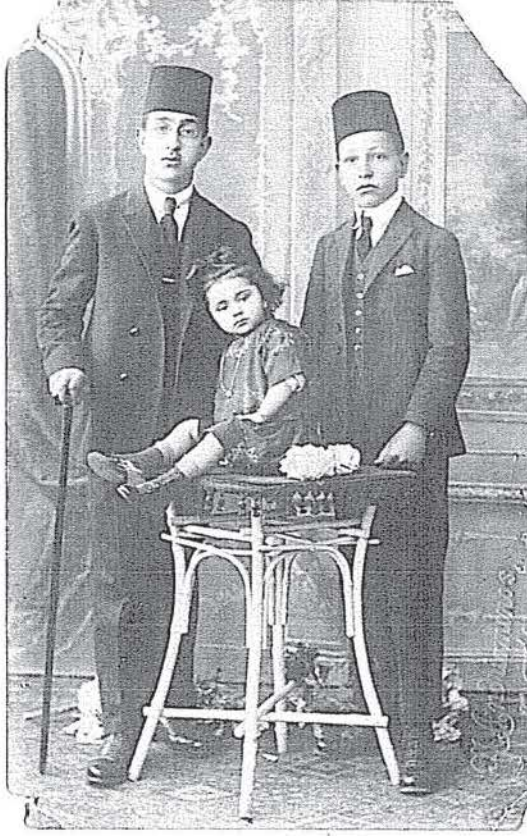

Topçu ilkokul yıllarında mektepli kıyafetiyle.

Ahmet Efendi'nin İstanbul'daki ilk evi muhtemelen Süleymaniye, Deveoğlu Yokuşu, Hatap (Odun) Kapı sokağındaki 19 numaralı bir ahşap binadır. İkamet kayıtlarından anlaşıldığı üzere Nurettin Topçu bu evde doğdu (7 Teşrinisâni/20 Kasım 1909) ve çocukluğunun ilk yılları burada, suriçi İstanbul'unda, tarihî bir semtte geçti.

Birinci Cihan Harbi yıllarının getirdiği zorluklar Ahmet Efendi'nin işlerinin bozulmasına ve iflâsına yol açar. Aile Süleymaniye'deki evden ayrılıp Dizdariye mahallesi (Çemberlitaş), Şatır sokak no. 9'daki üç katlı bir ahşap eve taşınır. Nurettin Topçu'nun çocukluğunun ilk birkaç yılı ile Paris seneleri hariç hayatının tamamına yakın kısmının geçtiği, çokça insan tanıyan, önemli birçok toplantının, görüşmenin mekânı bu ahşap evdir (Bu ev daha sonra yıkılacak, Nurettin Topçu tarafından 1970 yılında yeniden betonarme olarak yaptırılacak, 2006 yılında da yeğenleri tarafından satılacaktır).

Nurettin Topçu altı yaşında iken Cağaloğlu'ndaki Bezmiâlem Valide Sultan Mektebi'nin (şimdi Çemberlitaş Türbedar sokaktaki Cağaloğlu Anadolu Lisesi)

Babası Ahmed Efendi ile.

ana (ûlâ) kısmına yazılır. Burayı bitirdikten veya ilkokulun bazı sınıflarını burada okuduktan sonra Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi'ne verilir. Bu okulda kendisini yıllar sonra Abdülaziz Efendi ile tanıştıracak olan Sırrı Tüzeer'le aynı sınıfları paylaşır. Babası Ahmet Efendi belki de kasap olan kayınpederinin yardımlarıyla Çemberlitaş'ta kasap dükkânı işletmeye başlamıştır. Reşit Paşa Numune Mektebi'nin sarıklı hocası Osman Kâzım Efendi bir gün babasına, "Osman Nuri (nüfus kağıdında ismi bu şekilde geçer) büyük adam olacak" deyince çok mütehassis olur.

Topçu bu sıralarda sakin, biraz içe dönük bir mizaca sahiptir. Küçük bir sandıkta kitap ve gazete biriktirmek merakı vardır. İmlâ öğretmeni dayı lakaplı Mehmet Nafiz Bey, Nurettin Topçu'nun hayatı boyunca sürecektir Mehmet Âkif sevgisini ve hayranlığını, belki edebiyat merakını uyandıracaktır. Nafiz Bey'in dersle irtibatlı olarak tutturduğu, büyük bir ihtimalle bir kısmını ezberlettiği şiir (inşad) defterinde 12'si Âkif'e ait olmak üzere 23 şiir vardır. İlk tahsilini tamamladığı bu mektebi Topçu birincilikle bitirir (1920).

Daha sonraki yıllarda Osman Nuri, Rüştiye (orta) tahsili için Vefa İdadisi'ne devam etmeye başlar. Birinci sınıfta iken babasını kaybeder. Evlerinin bir katını kiraya verirler. Ağabeyi Hayrettin mektepten ayrılarak ailenin maddî yükünü omuzlamaya çalışır. Topçu Vefa İdadisi'nde de sınıflarını birincilikle geçer. Felsefeye olan ilgisinin bu sıralarda başladığına dair bilgiler vardır. Hocaları arasında Edip Bey, etkileyici ders anlatan tarih hocası Memduh Bey, 1926'da İstanbul Erkek Lisesi'ne müdür olan Celâl Ferdî (Gökçay) ve Malumat-ı diniyye muallimi Mehmet Şerefettin Efendi (Yaltkaya) vardır. Son sınıfın Haziran imtihanında Arapça hocası Sıfırcı lakaplı Seyyid Salih Bey'den ikmale kalır. Bu vaka ona çok tesir etmiştir. Bütün yaz ders çalışır.

Topçu 1924'te başladığı İdadi (lise) tahsilini İstanbul (Erkek) Lisesi'nde tamamlar; 1927-28 ders yılında edebiyat kısmını pekiyi derece ile bitirir. Hatırat kitaplarından elde ettiğimiz malumata göre Erkek Lisesi'nin 1927-1928 mezunları arasında Abidin Nesimi, Niyazi Berkes, Halil Vehbi Eralp, Pertev Naili Boratav, Kenan Hulusi Koray, Sebati Ataman, Kemal Yörükoğlu, Mehmet Karasan, Miraç Katircioğlu, Cevdet San, Celal Yardımcı gibi sonradan bir kısmı felsefeci olmak üzere kendi sahalarında isim yapacak talebeler de vardır. O yılların İstanbul (Erkek) Lisesi hocaları arasında ise Celal Hoca (Celalettin Ökten), Hasan Âli Yücel, Cemil Sena Ongun, Hilmi Ziya Ülken, Süleyman Şevket (*Güzel Yazılar* kitabının yazarı), Celâl Ferdî Gökçay, Hıfzı Tevfik Gönensay gibi isimler bulunmaktadır.

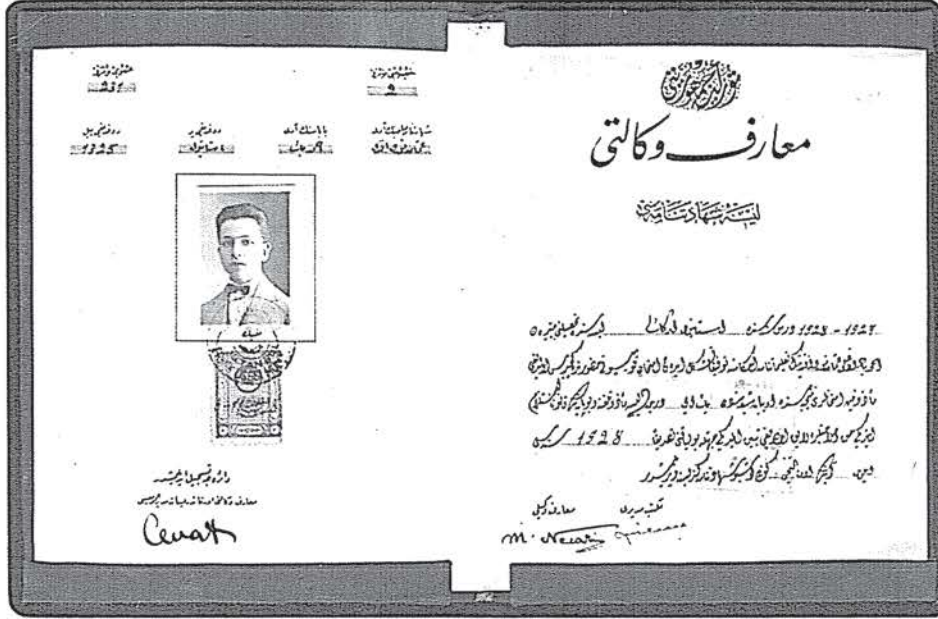
Lise yıllarında Felsefe ilgisi dahil olmak üzere okumalarının arttığını, kitap ve süreli yayınları, Hüseyin Cahit gibi bazı gazetecileri takibinin geliştiğini gösteren anekdotlara sahibiz.

*

Liseden mezun olan Topçu Avrupa'da tahsil imtihanlarına girer ve kazanır (1928). Kesin bir bilgi olmamakla beraber ailenin yakın dostu Hüseyin Avni Ulaş, Erkek Lisesi'nde hocası Celal Hoca, hatta Hasan Âli Yücel, belki başka hocalar ve okul idaresi bile Avrupa'da tahsil imtihanlarına girmesini tavsiye ve teşvik etmiş, desteklemiş olabilirler. Zaten 1927 yılında hazırlanan talimatnameye göre her okul Avrupa'da tahsil için istidatlı gördüğü başarılı (ve en azından iyi derece ile bitirmiş) talebeleri bakanlığa bildirecek ve bu talebelerden Milli Talim ve Terbiye Heyeti'nin onayından geçenler giriş imtihanlarına katılabilecektir.

Avrupa'ya tahsil için başvuranlar veya mezun olduğu okul tarafından bakanlığa tavsiye edilenler iki kademeli bir imtihandan geçecektir. Bunlardan biri genel bilgi ve talebenin tercih ettiği ilim-meslek dalıyla alakalı bilgisini ölçmeye dönüktür, ikincisi ise yine tercih edilen alanla alakalı yabancı dilde (Fransızca, İngilizce, Almanca) iki sayfalık bir metnin lügat yardımıyla tercümesi yoklamasıdır. (1927 tarihli talimatname, madde 76). Buna göre Nurettin Topçu genel bilgi, Felsefe ve Fransızcadan imtihan olmuş ve kazanmış olmalıdır.

3 Ekim 1928 tarihinde genç Nurettin Hamdi Akverdi, Hamdi Ragıp Atademir, Enver Ziya Karal, Ali Rıza Berkem, Zühtü Müridoğlu, Nüzhet Gökdoğan gibi o yıl

1928 tarihli lise diploması. Eski harflerin son yılı.

Avrupa'da tahsil imtihanını kazanmış talebelerle birlikte deniz yoluyla İstanbul'dan Fransa'ya doğru hareket eder. 8 Ekim 1928 tarihinde Marsilya'dan annesine gönderdiği karttan anlaşıldığına göre İstanbul'dan gemi ile Napoli'ye uğrayarak Marsilya'ya, oradan da Bordeaux'ya geçiyorlar.

1927 Talimatnamesine göre Avrupa'ya giden talebe devam edeceği okulları ve takip edeceği dersleri o ülkedeki muhabir müderris ve talebe müfettişine danışarak kararlaştıracaktır. Topçu önce Fransızcasını geliştirmek ve mecburi olan lise fark derslerini tamamlamak için Aix Lisesi'ne kaydedilir. Herhalde Paris'teki Türk Büyükelçiliği'nin ilgili birimi ve talebe müfettişleri bu tercihlerde etkili olmuştur. Maurice Blondel'in talebelerinden ve üstadı hakkında çalışmaları olan Jacques Paliard Topçu'nun Aix Lisesi'nde Felsefe hocası olur. Tevsik edilemeyen şifahi bilgilere göre Fransa'da ilk yazı denemelerini burada iken kaleme alır ve üye olduğu yahut gidip geldiği Sosyoloji (Felsefe?) Cemiyeti'nin yayın organına (bültenine?), daha büyük bir ihtimalle okulun çıkardığı dergiye/yıllığa gönderir. Fakat bugüne kadar tezi dışında Fransızca olarak yayınlanmış sadece tek ve kısa bir kitap tanıtım yazısı künyesine sahibiz. Hilmi Ziya Ülken'in *Aşk Ahlâkı*'ni haber veren bu yazı 1934 tarihlidir.

Nurettin Topçu Aix Fakültesi'nin emekli hocalarından M. Blondel'i bu lise döneminde, büyük bir ihtimalle tanassur etmiş ve papaz olmuş, felsefeci Giritli bir Türk olan Pol Molla (Mollazâde Mehmet Ali; Paul Mulla) vasıtasıyla veya Felsefe

Maurice Blondel.

hocası J. Paliard üzerinden tanır, muhtemelen Blondel'in bazı sohbetlerini takip eder. Daha sonra mektuplaşırlar. Topçu bir müddet Aix Fakültesi'ne de devam eder. Buradaki hocalarından biri yine M. Blondel ekolüne mensup psikolog Joseph Segond'dur. (Topçu *Hareket*'in ilk sayılarında bu hocasından "His estetiği" başlıklı tercüme yapacaktır). İki sene sonra Strasbourg'a geçer. Üniversitede felsefe tahsil eder. Ahlâk kurlarını tamamlar, sanat tarihi lisansı yapar.

Kendisinden önce Paris'e giden veya sonra gelen sanat tarihçisi ve arkeolog Remzi Oğuz Arık, sosyolog Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Fransız filoloğu Cevdet Perin, Osmanlı iktisat tarihçisi Ömer Lütfi Barkan, hikâyeci ve siyasetçi Samet Ağaoğlu, ressam Cemal Tollu ve Abidin Elderoğlu, hukukçu Recai Galip Okandan, coğrafyacı Besim Darkot, kimyacı Remziye Hisar, Fransız filoloğu Bedrettin Tuncel'le orada tanışır, bazı toplantılarda birlikte olurlar. Daha sonra bu şahıslarla tanışıklıkları, bilhassa Remzi Oğuz ve Ziyaeddin Fahri ile orada ve Türkiye'ye döndükten sonra yakın münasebetleri, dostlukları, bazı konularda mesai arkadaşlıkları olacaktır. (Topçu bu iki ağabeyi-arkadaşı hakkında vefatlarını müteakip yazılar da yazacaktır).

Paris'te muhtemelen Hüseyin Avni Ulaş'ın tavsiyesi ve tavassutuyla tanıştığı bir aile de o yıllarda yarı sürgün olarak orada bulunan ve kendilerine yeni ilgi ve

Nurettin Ahmet'in doktora diploması, 1934.

çalışma alanları açmaya çalışan Adnan Adıvar ve eşi Halide Edip Adıvar'dır. Hüseyin Avni Bey gibi bu aile de Lozan süreci, Cumhuriyetin ilanı ve II. Meclis'ten sonra Ankara ile, yeni Cumhuriyetin üst kadrosu ile anlaşamayan, mesafeli hale gelen kişilerdir. (Nurettin Bey'in eserlerinde açık bir kayıt olmamakla beraber II. Meşrutiyet, Milli Mücadele ve ilk Meclis hakkında bunlardan da Hüseyin Avni Bey'den olduğu gibi hususi bilgiler ve intibalar edinmiş olması büyük bir ihtimaldir).

Dergâh Yayınları arşivine intikal eden lisans diplomasında Nurettin Topçu'nun Fransa'da aldığı sertifikalar ve bir yıl sarkan sertifikaları bitiriş tarihi (kendisinin Milli Eğitim Bakanlığı için Türkçeye yaptığı tercüme ile) şöyle verilmiştir:

- Ruhîyat ve Bedîyat (Psikoloji ve Estetik, Haziran 1930),
- Umumî felsefe ve Mantık (İkinciteşrin 1932),
- Muasır sanat tarihi (İkinciteşrin 1932),
- İctimaiyat ve Ahlâk (Haziran 1933),
- İlk zaman sanat ve arkeolojisi (İkinciteşrin 1933).

Yine Dergâh arşivine intikal eden Paris (Sorbon) Üniversitesi'nden alınma doktora diplomasında tezini bitiriş tarihi 2 Temmuz 1934 olarak verilmiştir. Buna göre lisans eğitimi devam ederken doktora çalışmalarını da bir şekilde yürüttüğü anlaşılmaktadır. Çünkü son sertifikası ile doktora savunması arasında aşağı yukarı 8 ay gibi çok kısa bir zaman vardır ve bu süre içinde bir doktora tezinin bitirilmesi imkânsız denecek kadar zordur.

Tercümeihal

Sual	Cevap
1 Tercümeihal sahibinin ismi, şöhreti ve lâleleri ve bir zülâleze mensup ve keşfiyeti nisbeti; mezhebi, ceneli ise talimiyeti; babasının ismi ve mesleği, şöhreti ve anasının ismi.	isim : Nurettin şöhret (soyadı) : Topçu din : müslüman baba ismi : Ahmet [ölmüştür] ana ismi : Fatma
2 Doğum yeri ve tarihi	T-stambul 7 Kinciteşin 7909
3 Türkiye Cumhuriyeti dahilinde veya ceneli memleketlerde esmi ve ünüsü hangi mektep ve medreselerde yahut muallimi mahrumtan hangi ilim ve fen ve san'at tahsil ettiği ve şahadetname, tashihname ve icazetname alıp almadığı, almış ise tarihleri hangi lisansları okuyup yazdığı ve tamamlığını; ihtisaafta fenniyeye ve hunsata sairine dair intizam ve nakhati la'iz ise mahiyeti	Okuduğum mektepler : Bağış Resit paşa ilim mektebi, sefa orta mektebi, T-stambul lisesi, Fransızca, İki lisesi, Siles fakültesi, Strazburg ve Paris fakülteleri. Fransızca felsefe tahsil ettim. Şahadetnameler: a) T-stambul lisesinden bakanlığa şahadetname. b) Fransa fakültelerinden şu dört lisans b: 1- Ruhیات ve bediyat [Haziran 7950] 2- umumî felsefe ve mantık [Kinciteşin 7932] 3- muavir san'at tarihi [Kinciteşin 7932] 4- Tetimiyat ve ahlak [Haziran 7933] lisans kavidi olarak, 5- ilk zaman sarıhat o arkeolojisi [T-stambul 7932] 6- Doktor şahadetnamesi [Paris, Temmuz 7934] Fransızca ile bir az almancaya vukuf
4 Evvelce devlet hizmetine dahil olupta henüz tercümeihal vermemiş ise namzet veya asil olarak hangi tarihte ve nerede dahil olduğun, ne miktarda maaş veya ücret ve aidat aldığı ve her memuriyette ne zaman vazifeye mübaşeret edip, ne vakitte kaatlar bulunduğunu sırasıyla yazılacaktır. Arada mazul veya aciketa kalmış veya hak vakalet emrine olunmuş ise müddeti ve bu esnada maaş almış ise hangi tarihte kaatlar olmuştur. Ve miktari, rütbe, nisan ve maddatı varsa ve sebepten ve ne zaman verildiği	Evvelce devlet hizmetinde bulunmadım, bu zolda basından bir şey geçmedi.
Bu tercümeihal hangi ilde defa tanzim edilirse iftar list'a misal olarak	

Nurettin Topçu'nun el yazısıyla öğretmenliğe başladığı yıl hayatıyla ilgili bilgileri ihtiva eden "Tercüme-i hal" kağıdı.

ragid

	sual	Cevap
5	Bulundugu memurlardan infizali vakatlenmesi ise sebebi hakikiyeti ve bilahare cevabi istihdam karar alinmadigi gerek bunlardan ve gerek vazife memurlugune taallu etnigi ahvalden dolayi mahkemeye altina alinmis ise neticede ne kizim saati oldugu ceza gorup gormedigini	Hiç bir sâlikam yokdu
6	Nafakası üzerine borç olan kimseler kaç nüfusdan ibaretir. Derece nisbetleriyle birlikte isimleri nüfus çizdelerine göre yazları	1- annem, Fatma H. (48 yaşında) 2- ağabeyim, Harrettin B. (28 *) *Fransızda kenolü hisabına gabil.
7	Şahsına ait emlak ve akar ve serveti ve bunlara ne suretle malik olduğun	yoktur
8	Matru asarı varsa isimleri ve birer nüshasının dosyasına konulmak üzere ibtilahilerek gönderilmesi	Paris fakültesinde kabul edilen bu isimli doktora tezi : "Conformisme et Révolte"
9	Memurluğunun haricinde hususi veya serafi mücip, vezirahut fabri veya gayri-serafi hizmete bulunduğu tafsilatla bunların gıhları ve bu haydaki vesailin müsaidatına birer suretlerinin raprı	yoktur
10	Ahvale sikkisi hakkında tabip raporu	2/8 1934 tarihinde Maarif bakanlığı doktoru bu raporu verdi : «...kalkında ugra olssam afeti olduğun... binaenaleyh sathı bahirden 500 metre irtifadında bulunan mahallerde vazife ifa etmesi iktihatinin ihlal edileceği cihetle kendisinin bu irtifadan fazla mahallerde istifadan edilmemesini arzeyeğim efendim »
11	Tercümeihal verdiği zamanındaki isametgâhı	9, Şatır sokak, Düzdarıçe mahalle, Sultan Ahmet civarı - İstanbul -

İsaların suretleri birlikte Galatasaray lisesi müdürlüğüne takdim kılınmıştır

7. taban, 19/9/1935

Harrettin B. Çimen

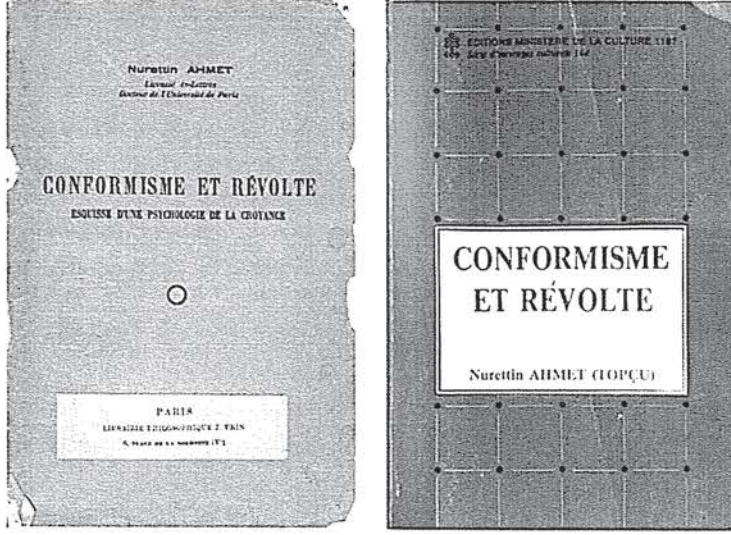

Topçu'nun Avrupa'daki hayatı ağırlıklı olarak okul, ev, kütüphane arasında, biraz da Avrupa'daki hayatı, kurumları ve bunların dini-kültürel köklerini Fransa merkezli olarak tetkikle geçer. Ancak hafta tatillerinde Türk talebe derneklerinin tertip ettikleri toplantılara (özellikle Remzi Oğuz'un kurduğu Türk Talebe Cemiyeti'ndekilere), üniversite, araştırma merkezleri ve kiliselerdeki konferans ve seminerlere gider, bilgilenme ve gezme amaçlı bazı seyahatlara katılır. Bu toplantılarda o yıllarda Fransa'da bulunan Türk talebelerle de karşılaşır, tanışır, bazılarıyla teşrik-i mesaide bulunur. Elimizde tam bir liste olmamakla beraber bazı fotoğraflardan, notlardan ve kartpostallardan Paris ve çevresi başta olmak üzere Avrupa'nın bazı ülkelerini (Almanya, İtalya, Belçika...), Fransa'nın bazı şehirlerini, bir iki kişi ile veya grup halinde gezdiğine dair bilgiler de edinilebiliyor. Bazı romatizmal rahatsızlıklarının tedavisi için kaplıcası olan beldelere gittiği de olmuştur.

O yıllarda yüksek tahsil ve doktora için Paris'te, Fransa'da bulunan Mısırlı, Suriyeli, İranlı... Müslüman talebelerle münasebetlerinin olduğunu var sayabiliriz. Topçu bu arada muhtemelen Adıvarlar üzerinden tasavvuf tarihçisi ve Hallac-ı Mansur mütehasısı Louis Massignon ile de tanışır. Dr. Adnan Adıvar'ın Türkçe dersi verdiği Massignon'a daha sonra bu dersi Topçu verecektir. M. Blondel üzerinden başlayan mistik ilgileri Massignon etkisiyle İslâm tasavvufuna, hususen vahdet-i vücud felsefesine doğru seyretmiş gözüküyor. Tezinde ve ahlâk felsefesinde izleri gözükken yoğun Hallac-ı Mansur, Yunus Emre ve Mevlâna okumaları da bu yıllarda başlamış olmalıdır. Hıristiyan mistisizmi ve ahlâki konularında Blondel'in eserlerinden, Pol Molla'dan istifade etmiş olması da muhtemeldir.

Strasbourg'da iken doktorasını hazırlamaya başladığı anlaşılan Topçu, Sorbon'a giderek "Conformisme et Révolte" başlığıyla basılan ve bir ahlâk problemi olarak itaat/bağlanma/uysallık-isyan, sosyolojizm-bireycilik-anarşizm-ferdiyetçilik meselelerini tartışan doktora tezini savunur ve üstün başarı ile verir (2 Ağustos 1934). Jürisinde önemli isimler vardır: Jüri başkanı felsefe sözlüğüyle meşhur olan André Lalande (1867-1963), üyeler Léon Brunschvicg (1869-1944), Jean Laporte (1886-1948). Tez savunmasını izleyenler arasında karı koca Adnan ve Halide Edip Adıvarlar da bulunmuştur. (Halide hanımın savunma sonunda ağladığı rivayeti de var. Yaygın olan bir diğer rivayet tezin kendi dalında o yılın en başarılı tezi seçilmesi ve teamüller gereği öğrenciye, yerine getirilecek talebinin ne olduğunun sorulması üzerine Topçu'nun İstiklâl Marşı'nın okunmasını ve Türk bayrağının göndere çekilmesini istediği, bu taleplerden birinin veya her ikisinin üniversite tarafından yerine getirildiğidir).

Bu üniversitede felsefe doktora veren ilk Türk öğrenci Topçu'dur. Avrupa'ya giden öğrenciler arasında Ahlâk felsefesi çalışan ilk kişi de odur. Ayrıca İslâm ülkelerinden gelen öğrencilerin çoğunun (belki hepsinin) yaptığı gibi Avrupa'da doğuya, İslâm'a, İslâm dünyasına, kendi memleketlerine ait bir konuyu

Doktora tezinin ilk baskısı (Paris, 1934) ve Kültür Bakanlığı baskısı (Ankara 1990).

ve meseleyi çalışmak yerine batı felsefesi merkezli bir çalışma yapmayı tercih etmiştir. *İsyan Ahlâkı* adıyla Türkçeye çevrilen bu tez aynı adla ve aynı yılda Paris'te kitap halinde yayınlanır (*Conformisme et Révolte-Esquisse d'une Psychologie de la Croyance*, Nurettin Ahmed adıyla, Paris, Les Presses Modernes, 1934, büyük boy, 167 s.).

*

Eldeki bazı sözlü ve yazılı bilgilere göre Nurettin Bey tezini bitirdikten sonra Fransa'da kalma teklifleri alır fakat bunlara itibar etmeyip 1934 yazı sonunda yurda döner. Tayin tarihinden anlaşıldığına göre Nurettin Topçu İstanbul'a döner dönmez Ankara'ya bilgi verir veya bizzat gider ve kısa bir zaman içinde Galatasaray Lisesi Felsefe öğretmeni (Filozofi stajyeri) olarak atanır, ardından ders yılı başı olduğu için hemen göreve başlar ve İctimaiyat (Sosyoloji) dersi okutur. (Özlük dosyasında işe başlama tarihi 29. IX. 1934 olarak kaydedilmiştir, bu tarih Paris'te tezini savunmasından yaklaşık iki ay sonrasına tekabül etmektedir, kademe maaşı 25 liradır).

Birinci TBMM'nde Erzurum milletvekili ve muhalif grubun önderi Hüseyin Avni Ulaş ailenin baba dostudur. Talebelik yıllarından beri Çemberlitaş'taki eve sık gelir gider. Topçu küçük yaştan itibaren bu zatın fikir dünyası, tavrı ve hitabetinin tesiri altında kalmıştır. Yurda döndükten bir yıl sonra H. Avni Ulaş'ın üvey kızı Fethiye Hanım'la (d. 1917) kısa sürecek bir evlilik yapar (12. IX. 1935-15. IX. 1937). İlk ve son evliliği budur.

Kaderin bir cilvesi olarak düğün gününün akşamı İzmir Erkek Lisesi Felsefe öğretmenliğine tayin emri gelir. Orada işe başlama tarihi 5. X. 1935'tir (kademe maaşı 25 lira). İzmir'de Yurtbilgisi dersi öğretmenliği de yapar. Kendisinden

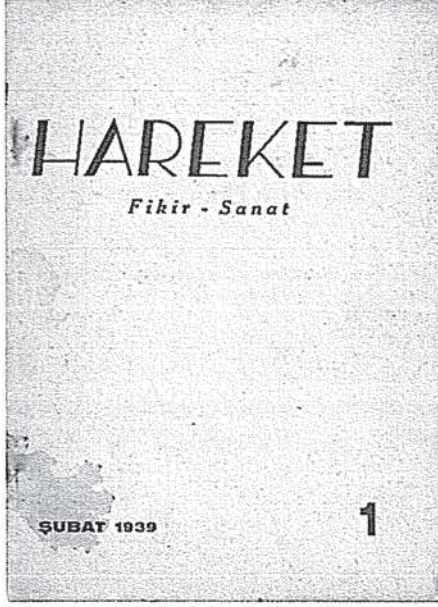
nakledildiğine göre Galatasaray Lisesi Müdürü Behçet Bey (Yusuf Behçet Gücer), o sene Haziran imtihanından geçmesini istediği nüfuzlu ailelerin çocuklarından altı kişilik bir öğrenci listesini Topçu'ya vermiştir. Nurettin Topçu bu teklife karşı "Eğer bunlar çalışkan talebelerse elbette geçerler" cevabını verir. Neticede talebelerin bir kısmı ikmal imtihanda da kalır. Müdürün menfi raporu üzerine Ankara'nın sert tepkisi gecikmez ve Topçu'nun tayini İzmir'e çıkar.

6.V.1936-31.X.1937 tarihleri arasında levazım asteğmeni olarak İstanbul Has-
köy'de askerliğini yaptı. Askerlik arkadaşı ve Türkçe-Edebiyat öğretmeni Sela-
haddin Savcı'nın, Topçu'nun vefatından sonra yazdığı hatıra türünden bir yazıda
belirttiğine göre asker arkadaşları arasında siyasetçi ve CHP milletvekili Kasım
Gülek, emniyetçi ve vali Gafur Soylu, iki üniversite mensubu Tahsin Banguoğlu
ve Hıfzı Oğuz Bekata, gazeteci Nadir Nadi, diplomat Kıbrıslı Şinasi, eğitimci Halil
Vedat Fıratlı gibi zevat da vardır.

İzmir'den, sürgün mahallinden İstanbul'a gelen Topçu askerlik yaptığı yerle-
rin tabiata açık araziler olmaları dolayısıyla bu dönemi aynı zamanda düşünmek
ve belki dinlenmek için bir imkâna dönüştürmüştür. *Hareket* dergisi yayını bu
sıralarda tasarladığını düşünmek bizce uzak bir ihtimal olmamalıdır.

Nurettin Topçu İstanbul'da basılan *Hareket* dergisini İzmir'de bulunduğu yıl-
larda, Mustafa Kemal Paşa'nın vefatından sadece üç ay sonra yayınlamaya baş-
ladı (Şubat 1939). *Hareket* tekpartili yıllarda çıkmış ilk muhalif dergi olmakla
beraber açıkça dinî bir vurgu taşımaz. Felsefe, fikir ve sanat-edebiyat ağırlıklıdır.
Fakat Cumhuriyet ideolojisine, düşünce hayatına, batılılaşma teşebbüslerine ve
eğitim programlarına yönelttiği açık ve muhtevası itibarıyla sert tenkitler hemen
dikkati çekecektir. Topçu'nun hayatı boyunca izini süreceği ana fikirlerinin ve
ana kavramların görülebileceği ilk sayılardaki yazılarının başlıkları, ne kadar
hazırlıklı, azimli, ciddi ve iddialı olduğunu göstermektedir: "Rönesans hareketle-
ri" (sayı: 1, Şubat 1939), "Asrımızın hareket adamları", "Vatandaş ahlâkı", "İçti-
mai sınıflar" (sayı: 2, Mart 1939), "Siyaset ve mesuliyet; Vazife adamı-Kalb ada-
mı", "Bizde milliyet hareketleri" (sayı: 3, Nisan 1939), "Zorba-esir medeniyetle-
ri", "Benliğimiz" (sayı: 4, Mayıs 1939), "Mabet ve tabiat" (sayı: 5, Haziran 1939),
"Neslimizin tarihi" ve "Muallim" (sayı: 6, Ekim 1939), "İki mezar" ve "Sanatkâr"
(sayı: 7, Kasım 1939).

Bu başlıkların bir kısmı o dönemin yaygın başlıkları olarak görülebilir. Bu gö-
rüntünün yanıltıcı ve hayli eksik olduğunu söylemek gerekecektir. Çünkü bu
yazıların muhtevasına inildiğinde Çağdaş Türk ve İslâm düşüncesinin, bu düşün-
cenin büyük yazarlarının epeyce yaygınlaşmış fikirlerinin, Cumhuriyet ideolojisi-
nin genç ve hareketli bir dimağ tarafından çoğu defa kişi isimleri zikredilmeden,
mesele temelinde ciddi bir tenkit süzgecinden geçirilerek yeniden ele alındığını
görmek mümkün hale gelecektir. Yazıların üslubunda ve hissiyatında savunulan

"Älem üç şeyin bütünüdür: Varlık, düşünce ve hareket."

Nurettin Topçu ile özdeşleşen Hareket'in Şubat 1939'da çıkan ilk sayısının kapağı.

fikirlerin, yapılan tenkitlerin seviyesiyle uyumlu üst bir dil arandığı da açıktır.

Hareket'in 4. sayısında (Mayıs 1939) yayınlanan ve zımnen Cumhuriyeti kuran kadroyu tenkit eden "Çalgıcılar" başlıklı hikâye türü bir yazıdan dolayı basında çıkan yazılar, peşisıra açılan soruşturma ve nihayet okul müdürünün 1938-39 yılı raporunda "hemen başka bir yere nakli zarureti vardır (...) gözönünde bulundurmak maksadıyla Ankara'da veya başka bir yerde tavzifini [vazifelendirilmesini] rica ederim" ifadeleri üzerine ortaokul tahsilini yaptığı İstanbul Vefa Lisesi Felsefe öğretmenliğine atanır (29. IX. 1939, maaşı 30 lira).

Topçu İzmir'den geldiği Vefa Lisesi'nde, orta tahsilini yaptığı okulda dört sene çalıştıktan sonra tayini bu defa Denizli İsmet İnönü Lisesi Felsefe öğretmenliğine çıkar (işe başlama tarihi 20. X. 1943, maaşı 35 lira). Sicil dosyasında bu tayinle ilgili bir gerekçe ve soruşturma-suçlama yoksa da bunun da bir tür sürgün, en azından ikamet ettiği İstanbul'dan uzaklaştırma olduğu açıktır.

Denizli'de bulunduğu yıllarda tanıştığı bir öğretmen, bir savcı veya bir bürokrat vasıtasıyla Said-i Nursi ile görüştüğü ve o sırada yapılan mahkemelerin bir kısmını takip ettiği yolunda şifahi fakat şüpheli bilgiler vardır.

Nurettin Topçu bir yıl sonra 4. X. 1944 tarihinde Denizli'den lise tahsilini yaptığı İstanbul Erkek Lisesi'ne tayin edilir (maaşı, 40 lira). 30. IX. 1946 ila 5. X. 1955 tarihleri arasında tekrar Vefa Lisesi'nde çalışır, ardından bir yıl vazife yapacağı Haydarpaşa Lisesi'ne tayini çıkar (5. X. 1955-8. X. 1956, maaşı 60 ve sonra 80 lira). Son olarak mezun olduğu ve bir ara öğretmenlik de yaptığı İstanbul Erkek

Lisesi'ne tayin edilir (8. X. 1956) ve 20. XI. 1974 tarihinde yaş haddinden emekli oluncaya kadar fasilasız olarak 18 yıl burada çalışır (başladığında maaşı 60/80, ayrıldığında 1000 liradır).

Türkiye'ye döndükten sonraki hayatında büyük kopukluklar ve farklılıklar olmamakla beraber muallimlik, yazarlık, dergicilik, fikri mücadele ve konferans, seminer, sohbet gibi fahri kültürel vazifeleri açısından en verimli döneminin 1944 sonrasındaki yıllar olduğu söylenebilir. Toplam öğretmenlik hizmet müddeti ise tam 40 yıldır.

Nurettin Topçu 27 Mayıs 1960 ihtilaline kadar ek görev olarak uzun yıllar Robert Kolej'de Tarih ve İnkılap Tarihi dersleri okuttu (1946-1961). Bu hocalığının hangi kanalla ve kim üzerinden gelen taleplerle gerçekleştiği bilinmemekle beraber o yıllarda ve 1980'lerin ortalarına kadar uzatılabilecek senelerde Milli Eğitim'in ve İstanbul'daki özel eğitim biriminin azınlık okullarının ve kolejlerin Türkçe, Tarih, Edebiyat ve Sosyal Bilgiler, bazıları için Felsefe grubu dersleri için iyi ve güvenilir hocalar seçmek istikametinde gösterdikleri çabaların burada da etkili olduğu var sayılabilir.

Yine 60 darbesine kadar ek görev yaptığı eğitim kurumlarından biri de İstanbul İmam Hatip Okulu olmuştur ve burada Psikoloji, Din Psikolojisi ve Dinler Tarihi (okuldaki dosyasında görülmemekle beraber Felsefe) dersleri hocalığı yapmıştır (26. XII. 1955-1960). İstanbul Maarif Müdürlüğü'ne yazılan, İmam Hatip Okulu müdürü Gündüz Akbıyık imzalı ve 9. XI. 1955 tarihli talep yazısında sadece Psikoloji dersi geçmektedir. 7. I. 1958 tarihli talep yazısında ise Dinler Tarihi ve Din Psikolojisi derslerinin de Topçu tarafından verilmesi gündeme gelmiştir.

Bu okuldaki öğretmenliğinde yakından tanıdığı Celal Hoca'nın ve/ya Mahir İz'in etkili ve talepkâr olduğu akla gelebilecek ilk ihtimallerdir.

27 Mayıs'tan sonra devrim aleyhtarı olduğu yolundaki değerlendirmeler sonucu bu iki ek görevine son verilmiştir. Sicil dosyasına göre ayrıca Vefa Lisesi hocası iken 1941-42 ders yılında Hayriye Lisesi'nde ve İstanbul Erkek Lisesi'nde iken de 1965-66 ders yılında hem Erenköy Kız Lisesi'nde 6 saat (muhtemelen Felsefe) hem de yeğeni Ayşe Topçu'nun okuduğu Çağaloğlu Kız Enstitüsü'nde ders vermiş gözüküyor.

Nurettin Topçu, bir süre (1948-49) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Hilmi Ziya Ülken'in kürsüsünde eylemsiz ahlâk doçentliği yaptı, "Bergson" konusunda *Sezgiciliğin Değerleri* başlıklı doçentlik tezi hazırladı ve 4 Kasım 1947 tarihinde savundu. Bir talebe defterinden edindiğimiz bilgilere göre bu bölümde bazı derslere de girdi. Fakat Hilmi Ziya'nın gayretlerine rağmen kendisine kadro verilmemiş ve fakülte kurulu ve üniversite senatosundaki nihai oylamalarda muhtelif müdahale ve entrikalarla üniversiteye alınmamıştır. Muhalif oy verenlerden biri Fransa'dan tanıdığı Sabri Esat Siyavuşgil'dir. (Doçentlik tezi daha sonra *Bergson* adıyla kitap halinde yayınlandı).

Nuruttin .. ey dost-u - payamler!
 Teşekkürler, tebrikler, hasekeler
 ve enayi temenniler .
 17-9-85

Remzi o. Arık

Âşık olduğu insanlardan biri Remzi Oğuz Arık.

"Her büyük adamın ölümüyle arz üzerinde gerçek hayatı başlar. Sanki beden toprağa girince ruhlara akacak feyiz dışa fışkırır."

Bu cümle Topçu'nun kendisi için de geçerlidir.

Remzi Oğuz Arık'ın Ankara İlahiyat Fakültesi'ne hoca olması için yaptığı teklifi kabul etmedi. Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun müdürlüğü zamanında İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü felsefe grubu hocalığı gündeme geldiyse de gerçekleşmedi, onun yerine Osman Pazarlı tercih ve tayin edildi. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin kuruluş yıllarında kendisine yapılan hocalık teklifini ise annesine bakmak zorunda oluşunu ve sıhhatini gerekçe göstererek kabul etmedi.

*

Hayatı boyunca aktif siyasete ve demokrasi fikrine mesafeli durmasına rağmen 27 Mayıs askerî darbesine muhalefet etmek ve menfi etkilerinin mümkün olan en kısa zamanda ve en uygun şekilde telafisi için gayrresmi olarak bazı teşebbüslerde bulundu, görüşmeler yaptı. İhtilâlcilerden bazı kişilerin görüşme taleplerini ise geri çevirdi. Fakat Ali Fuat Başgil'le birlikte AP'nin kuruluş çalışmalarına katıldı ve ısrarlar üzerine 1961 seçimlerinde "kazanamayacağı bir yerden" senatör adayı olmayı kabul etti. Özlük dosyasında yer alan, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 4 Ekim 1961 tarihinde İstanbul Valiliği'ne yazdığı yazıda "Konya ilinden müstakil senato adayı olduğunu bildiren iliniz Erkek Lisesi Felsefe öğretmeni Nurettin Topçu'ya görevinden ayrıldığı tarihten 20 Ekim 1961 tarihine kadar izin veril"diği belirtilmektedir. Muhtemelen Eylül ayının ikinci yarısından sonra izin dilekçesini vermiş ve seçim bölgesine, Konya'ya gitmiştir.

Daha sonra gerek cumhurbaşkanlığı seçimi arifesinde Ali Fuat Başgil'e reva görülen muamele, gerekse Süleyman Demirel'in hileli bir şekilde ve emrivaki ile parti başkanlığına getirilmesi sırasında partinin ve tanıdıklarının takındığı tavırlar

üzerine bu çevre ile münasebetlerini kesmiştir.

Topçu'nun tekpartili yıllarda daha sıcak ve müsbet baktığı demokrasi fikri ve teamülleriyle münasebeti çokpartili hayata geçildikten sonra değişmeye uğrayacak ve giderek mesafeli bir hal alacaktır. Bir başka şekilde söylersek onun yer yer sert sayılabilecek demokrasi tenkitleriyle Türkiye'deki çokpartili hayatın başarısızlıkları ve DP'nin iç ve dış politikadaki tercihleri, hususen eğitim, kültür ve ekonomi siyasetleri arasında tersten yakın bir ilişki vardır. Bununla beraber askeri müdahaleye karşı doğrudan ve ısrarlı bir tavır takınmış, demokrasiyi ve yeni partilerin kurulmasını tercih ettiğini göstermek için kısa bir zaman için de olsa aday olacak kadar aktif siyasetin içinde olmuştur.

Paris dönüşünden bir müddet sonra, çocukluk arkadaşı esnaftan Sırrı Bey [Tüzeer] vasıtasıyla devrin mânevî büyüklerinden Nakşibendi tarikatından Hasib ve Abdülaziz Efendilerle tanışan Topçu, bu kişilerden hayatı boyu sürecek etkiler aldı, muhtemelen 1945 yılında Nakşî şeyhi Abdülaziz Bekkine Efendi'ye intisap etti. Topçu, Celâl Hoca (Ökten)'dan da Kelâm, İslâm felsefesi, İslâm tarihi başta olmak üzere İslâmî ilimler yönünden faydalandı. Daha sonra İmam Hatip Okulu'nun kuruluşu sırasında derslerin tesbiti ve programların hazırlanmasında Celâl Hoca ile mesai arkadaşlığı yaptı.

Fikri faaliyetlerini Türk Kültür Ocağı, Türk Milliyetçiler Derneği, Milliyetçiler Derneği, Türkiye Milliyetçiler Cemiyeti'nde sürdürdü, Milli Türk Talebe Birliği, Aydınlar Kulübü/Ocağı ve Türk Milli Kültür Vakfı'nın bazı faaliyetlerine katıldı; *Komünizme Karşı Mücadele* dergisinde yazdı; Abdülaziz Efendi ile birlikte İlim Yayma Cemiyeti'nin kuruluş çalışmalarında bulundu (fakat bu derneklerin hiçbirinde resmen kurucu veya üye olmadı).

Bu kuruluşlarda bazı acı ve zor tecrübeler de yaşandı. 1953 yılında DP iktidarının Malatya hadisesini bahane ederek Topçu'nun başı çektiği Türk Milliyetçiler Derneği'ni "din ve ırk esasları üzerine kurulu olduğu" gerekçesiyle kapatması süreci bunlardan biridir. Dernek kapatılmadan birkaç gün önce Nurettin Topçu'nun kaleme aldığı ve İstanbul Şubesi adına yayınlanan 4 sayfalık *Son Hadiseler ve Biz* broşürü (9 Ocak 1953) her bakımdan tarihî bir metindir. Derneğin 82 şubeye ulaşması ve derneğe, Topçu'ya yakın olan Remzi Oğuz Arık'ın arkadaşlarıyla birlikte DP'den ayrılarak Köylü Partisi'ni kurması bu siyasî kararın arkasındaki ana sebep olmalıdır. Nitekim kapatma kararından sonra derneğe veya Topçu'ya yakın olan DP milletvekili Tahsin Tola ve Sait Bilgiç partiden ihraç edilecek, aynı sebeplerden dolayı Maarif Bakanlığı özel kalem müdürü Cahit Okurer görevden alınacaktır.

Mart 1964'te Topçu'nun "İslâm sosyalizmi" etrafındaki fikirlerini bahane ederek, yakınında bulunmuş talebelerden Mehmet Emin Alpkan, Cemal Kûlahlı, Nevzat Yalçıntaş, Ergun Göze gibi kişilerin Milliyetçiler Derneği'ni ele geçirme teşebbüsleri, muhtemelen 60 İhtilâlinin uzantılarından yahut AP içindeki yeni

İstanbul Erkek Lisesi'nin tertip ettiği Nurettin Topçu'yu anma programı, Nisan 2016.

temayüllerin etkisiyle gelişmiş olaylardan biridir. Topçu'ya bağlı kalanlar aynı yılın Kasım ayında Türkiye Milliyetçiler Cemiyeti'ni kurmuş olsa da bu hadise onu etkilemiş ve yaralamıştır.

Nurettin Topçu bu dernek ve kuruluşlarda eğitim, üniversite, fetih, ahlâk, felsefe, cemiyet meseleleri, gençlik, kültür-medeniyyet, doğu-batı problemi, fikir hayatı, mânevî kalkınma, Mehmet Âkif, Hüseyin Avni Ulaş, Remzi Oğuz Arık, Rahmi Eray, Ali Fuat Başgil... konularında birçok konuşma yaptı. Dergilerde yayınlanan, sonra kitaplarına giren yazılarının bir kısmı bu kuruluşlarda yaptığı konuşmaların metinleri veya genişletilmiş halidir. (Bunlardan tesbit edilebilenlere bibliyografyada ve kitaplarda yer alan yazıların sonundaki künye bilgilerinde işaret edilmiştir).

1950-1975 yılları arasında bu tür dernek ve kuruluşlar geniş bir milliyetçi-muhafazakâr-mukaddesatçı çevreye mensup üniversite hocası, fikir adamı, aydın ve sanatçıyı bir araya getiriyor, aynı toplantıda konuşturabiliyor, aynı yayın organında yazdırabiliyordu. İkinci halkada bunları takip eden, dinleyen, okuyan geniş ve tek tip olmayan bir talebe grubu, bir sonraki halkada farklı mesrep ve gruplara mensup öğretmen, serbest meslek sahibi, bir kısmı aktif siyasetin içinde yer alan, esnaf ve halktan kişiler vardı. Taşrada ise daha çok kitap, dergi ve gazeteler üzerinden, bir miktar da konferanslarla takip eden benzer kümeler bulunuyordu.

*

Nurettin Topçu 1975 Nisanında hastalandı. Hastalığının teşhisinde güçlük çekildi. Pankreas kanserine yakalandığı, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde Vefa Lisesi'nde ders verdiği talebelerinden Tarık Minkari'nin yaptığı ameliyatta belli oldu.

Topçu, 10 Temmuz 1975 günü hastahanede vefat etti. Ertesi Cuma günü Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Topkapı dışındaki Kozlu kabristanına defnedildi.

Baba tarafından Erzurumlu olmasına rağmen Topçu'nun hayatında Erzurum şehri hemen hiç yoktur. Baba diyarına gittiğine dair elimizde bir bilgi, bir işaret bulunmamaktadır, çok büyük bir ihtimalle de hiç gitmemiştir. Sadece Orhan Okay'a yazdığı mektuplarda "Erzurum Üniversitesi'ne girme teşebbüsün beni sevindirdi. Bilirsin ki memleketimi severim", "Vâkıa bulunduğu şehirde başka yerlere nazaran temizlik, mertlik çok rastlanan meziyetlerdir. Belki temiz ruhlu memleketim halkı seni hayal sukûtuna uğratmamıştır", "Erzurum'a ve Erzurumlulara gönülden bağlılığım, içimdeki arzu" gibi ifadeler yer alıyor. Fakat anne tarafından memleketi olan Eğin Topçu'nun muhtemelen tabiatı, suları ve nehirleri sebebiyle çocukluğundan itibaren hem çok sevdiği hem de neredeyse hemen her yaz annesi ve akrabalarıyla birlikte gidip kaldığı bir yerdir.

Eğin dışında sık gittiği tek şehir Bursa olmalıdır. Abdülaziz Efendi'nin vefatından sonra Bursa'ya "sığınması" da bu ilgi ve yakınlığı gösteriyor. "Yıldırım'ın Huzurunda" hikâyesi üzerinden Topçu'nun Bursa bilgisinin ve ilgisinin derecesi ile bu şehirle olan hissî-mânevî ve kültürel irtibatlarının seviyesi yoklanabilir. Romatizmal şikâyetleri sebebiyle kaplıca tedavisi için de zaman zaman Bursa'ya gittiğini ve Yeşil Yayla Otelinde kaldığını biliyoruz.

Eğin ve Bursa yanında resmi davetler ve ziyaretler için Ankara'ya, konuşma için Çanakkale ve İzmit'e bir-iki defa gidip gelişleri ihmal edilirse Topçu'nun İstanbul'u terketmemekte ısrarlı olduğu söylenebilir. Görünür gerekçeler çoğunlukla çok sevdiği annesini bırakamayacağı, bazan da Aziz Efendi'nin İstanbul'da kalması istikametindeki tavsiyesidir.

Çocukluğundan beri var olduğu anlaşılan ve giderek entelektüel bir mahiyet kazanan, düşünmenin ve kendine, içine dönmenin, oradan sonsuzluğa uzanmanın bir yolu haline gelen tabiat sevgisi ve Anadolu romantizmine varacak memleketseverlik irtibatlarını, İstanbul'da Sarayburnu başta olmak üzere deniz kenarlarına, Çamlıca tepelerine bazan günboyu süren yalnız gezileri, talebe ve dostlarıyla birlikte Karakulak, Hünkâr, Tomruk gibi tatlı su kaynaklarına yaptığı seferler, Boğaziçi yolculukları... üzerinden doldurmaya çalışmıştır.

Kitapları ve Broşürleri

Nurettin Topçu'nun doktora (*Conformisme et Révolte*) ve doçentlik (*Bergson*) tezleri ile lise felsefe grubu dersleri için hazırladığı ders kitapları (*Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji, Mantık, Ahlâk*) ve gençlik yıllarında yazdığı romanı *Reha* hariç diğer eserleri, çoğu sağlığında olmak üzere makalelerinden derlenerek hazırlanmıştır. 1997-2005 yılları arasında ise Ezel Erverdi-İsmail Kara tarafından ki-

taplarına girmemiş makaleleri ile doktorasının, biri kendinin olmak üzere iki tercümesi, yayınlanmamış bir romanı (*Reha*) ve bazı yazıları dahil olmak üzere bütün eserleri tekrar gözden geçirilerek, kitaplara girmemiş yazılar uygun yerlere yerleştirilerek yayına hazırlanmış, yazıların sonlarında künyeleri verilmiş ve 21 kitaplık bir külliyat halinde Dergâh Yayınları içinde basılmıştır.

Burada kitapların ilk ve müteakip ilaveli baskıları ile son redaksiyondan sonraki ilk ve ilaveli baskılarına işaret edilmiştir:

1. *Conformisme et Révolte- Esquisse d'une Psychologie de la Croyance* (Nurrettin Ahmed adıyla), Paris, Les Presses Modernes, 1934, 167 s. Tercümesi için bk. 32 sıra nolu *İsyân Ahlâkı*.

2. *Sosyoloji; Toplumbilim*, İstanbul, Üçler Matbaası, 1948, 140 s., Son baskı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2001, 198 s.

3. *Psikoloji; Ruhbilim*, İstanbul, Üçler Basımevi, 1949, 174 s. Son baskı, İstanbul, Dergâh Yay., 2003, 210 s.

4. *İnkılap-İrtica*, Komünizme Karşı Mücadele Derneği Yay., 1951, 4 s. Daha sonra *Devlet ve Demokrasi* kitabının 1998'de yapılan 2. baskısına girmiştir.

5. *Çanakkale*, İstanbul, Komünizme Karşı Mücadele Derneği Yay., 1952, 4 s. Daha sonra *Büyük Fetih* kitabının 1998'de yapılan 3. baskısına girmiştir.

6. *Din ile Kinin Mücadelesi*, Ankara, Arı Basımevi, [1952], 4 s. Daha sonra *Devlet ve Demokrasi* kitabının 1998'de yapılan 2. basımının eklerine girmiştir.

7. *Felsefe*, İstanbul, Kutulmuş Matbaası, 1952, 89 s. Son baskı, İstanbul, Dergâh Yay., 2002, 132 s.

8. *Son Hadiseler ve Biz*, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 9 Ocak 1953, 4 s. (Malatya hadisesi üzerine dernek adına beyanname, imzasız); Daha sonra *Devlet ve Demokrasi* kitabının 1998'de yapılan 2. basımının eklerine girmiştir.

9. *Mantık*, İstanbul, 1952; İstanbul, Kutulmuş Matbaası, 1955, 79 s. Son baskı, İstanbul, Dergâh Yay., 2001, 95 s.

10. *Garbın İlim Zihniyeti ve Ahlâk Görüşü*, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 1955, 23 s. Daha sonra ilk baskısı 1970'te yayınlanan *Kültür ve Medeniyet* kitabı içinde yer alacaktır.

11. *Mehmet Âkif (1873-1936)-20. Ölüm Yıldönümü* (Ali Nihat Tarlan'la birlikte), İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 1957, 40 s.; ilaveli 2. bs., İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 1961, 104 s. Bu baskıya N. S. Banarlı, F. Bozbeyli, U. Kökden ve P. Safa'nın yazıları da eklenmiştir (İkinci baskısının 50 sayfası N. Topçu'ya aittir ve bu kısım daha sonra Mart 1970'de müstakil kitap olarak basılacak olan *Mehmet Âkif* kitabının ilk halini teşkil etmektedir).

12. *Şehit*, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 1959, 15 s. Kore şehitleri için kaleme alınan bu metin daha sonra 1972'de yapılan 2. baskısından itibaren *Yarınki Türkiye* kitabına girdi).

13. *Taşralı* (hikâyeler), İstanbul, Kutulmuş Matbaası, 1959, 262 s.; ilaveli 2. bs, İstanbul, Dergâh Yay., 1998, 306 s.

14. *Türkiye'nin Maarif Davası*, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 1960, 80 s.; ilaveli 2. bs., İstanbul, Hareket Yay., 1970, 141 s.; ilaveli 3. bs., İstanbul, Dergâh Yay., 1997, 187 s.
15. *Komünizm Karşısında Yeni Nizam*, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 1960, 83 s. Daha sonra 2. baskısı 1970'te yapılan *Ahlâk Nizamı*'na dahil olacaktır.
16. *Ahlâk Nizamı*, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 1961, 112 s.; ilaveli 2. bs., İstanbul, Hareket Yay., 1970, 226 s.; ilaveli 3. bs., İstanbul, Dergâh Yay., 1997, 304 s.
17. *Yarınki Türkiye*, İstanbul, Yağmur Yay., 1961, 230 s.; ilaveli 2. bs., İstanbul, Yağmur Yay., 1972, 352 s.; ilaveli 4. bs., İstanbul, Dergâh Yay., 1997, 325 s.
18. *Büyük Fetih*, İstanbul, Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, 1962, 59 s.; ilaveli 2. bs., İstanbul, Hareket Yay., 1968, 74 s.; ilaveli 3. bs., İstanbul, Dergâh Yay., 1998, 95 s.
19. *Var Olmak*, İstanbul, Yağmur Yay., 1965, 94 s.; ilaveli 2. bs., İstanbul, Dergâh Yay., 1997, 134 s.
20. *Varoluş Felsefesi-Egzistansiyalizm*, P. Foulquie'den derleyen: Nurettin Topçu, İstanbul, Hareket Yay., 1967, 35 s.; 2. bs., İstanbul, Hareket Yay., 1973. Son düzenlemede "Hareket Felsefesi" makalesiyle birlikte *Varoluş Felsefesi-Hareket Felsefesi* adıyla yayınlanmıştır, İstanbul, Dergâh Yay., 1999.
21. *Bergson*, İstanbul, Hareket Yay., 1968, 116 s.; 2. bs., İstanbul, Dergâh Yay., 1998, 136 s.
22. *İradenin Davası*, İstanbul, Hareket Yay., 1968, 78 s.; ilaveli 2. bs., İstanbul, Hareket Yay., 1974, 85 s.; ilaveli 3. bs., *Devlet ve Demokrasi* ile birlikte, İstanbul, Dergâh Yay., 1998.
23. *İslâm ve İnsan*, İstanbul, Hareket Yay., 1969, 73 s.; ilâveli 2. bs., İstanbul, Hareket Yay., 1974, 92 s.; ilaveli 3. bs., *Mevlânâ ve Tasavvuf*'la birlikte, İstanbul, Dergâh Yay., 1998.
24. *Devlet ve Demokrasi*, İstanbul, Hareket Yay., 1969, 74 s.; ilâveli 2. bs., *İradenin Davası* ile birlikte, İstanbul, Dergâh Yay., 1998.
25. *Kültür ve Medeniyet*, İstanbul, Hareket Yay., 1970, 99 s.; ilâveli 2. bs., İstanbul, Dergâh Yay., 1998, 202 s.
26. *Mehmet Âkif*, İstanbul, Hareket Yay., 1970, 176 s.; ilâveli 2. bs., İstanbul, Dergâh Yay., 1998, 95 s.
27. *Mevlânâ ve Tasavvuf*, İstanbul, Hareket Yay., 1974, 61 s.; ilâveli 2. bs., *İslâm ve İnsan*'la birlikte, İstanbul, Dergâh Yay., 1998.
28. *Ahlâk*, Orta 3, Emin Işık'la beraber, İstanbul, Fatih Yay., 1975, 112 s.
29. *Ahlâk*, Lise 1, İstanbul, İnkılap ve Aka Kitabevi, 1976, 79 s.; Lise 2, İstanbul, İnkılap ve Aka Kitabevi, 1976, 79 s.; ikisi bir arada, İstanbul Dergâh Yay., 2005, 205 s.
30. *Milliyetçiliğimizin Esasları*, İstanbul, Dergâh Yay., 1978, 279 s.
31. *Din Psikolojisi Bahisleri*, Haz. A. Vahit İmamoğlu, Erzurum, 1995, 37 s.

(İslâm mecmuasında yayınlanan din psikolojisiyle ilgili makalelerin toplu neşri. Bu makaleler Dergâh Yayınları neşrinde *İslâm ve İnsan-Mevlâna ve Tasavvuf* kitabına ek olarak alınmıştır).

32. *İsyan Ahlâkı* (Nurettin Topçu'nun doktora tezi *Conformisme et Révolte*'un tercümesi), çev. Mustafa Kök-Musa Doğan, İstanbul, Dergâh Yay., 1995, 228 s. (Nurettin Topçu'nun kendi tercümesi bulunduktan sonra bu tercüme yeniden gözden geçirilmiş ve 2. baskıdan itibaren yeni haliyle basılmıştır).

Topçu'nun kendi tercümesi vefatının 40. sene-i devriyesi münasebetiyle yine *İsyan Ahlâkı* adıyla ve *Notlu Nurettin Topçu Tercümesi ve Eski Harfli Orijinali* altbaşlığıyla, sonuna eski harfli orijinali de eklenerek yayınlanmıştır; haz. İ. Kara-M. F. Birgül-R. Özdiç, İstanbul, Dergâh Yay., 2015, 400 s.

33. *Varoluş Felsefesi-Hareket Felsefesi*, İstanbul, Dergâh Yay., 1999, 57 s. (Daha önce iki baskısı olan *Varoluş Felsefesi*'nin "Hareket Felsefesi" yazısıyla birlikte basımı).

34. *Reha* (roman), İstanbul, Dergâh Yay., 1999, 152 s.

35. *Millet Mistikleri*, İstanbul, Dergâh Yay., 2001, 111 s.; ilâveli 2. bs., 2009, 156 s.

36. *Amerikan Mektupları-Düşünen Adam Aramızda*, İstanbul, Dergâh Yay., 2004, 94 s.

*

1934 yılında Fransızca yayınlanan küçük bir tanıtma yazısı hariç Nurettin Topçu'nun 1939-1975 yılları arasında yazdığı ve bir kısmı mükerrer olmak üzere yazılarının çıktığı yayın organlarının, dergi ve gazetelerin sayısı 53 gibi yüksek bir rakama ulaşmaktadır. Bunlar arasında sadece bir yazı yazdığı veya mükerrer olarak bir yazısının çıktığı süreli yayınlar da vardır.

Nurettin Bey'in en çok ve en uzun zaman dilimi içinde yazı yazdığı yayın organı, normal olarak kurucusu olduğu *Hareket* dergisidir; 1939-1974 arasında 209 yazı. 5 adedinin üzerinde yazı yazdığı diğer mecmualar ve yılları şöyledir: *Komünizme Karşı Mücadele* (1950-1952, 45 yazı), *Düşünen Adam* (1961-1964, 22 yazı), *Türk Yurdu* (1959-1966, 17 yazı), *Bizim Türkiye* (1948-1951, 14 yazı), *Büyük Doğu* (1949-1959, 14 yazı), *Tohum* (1963-1965, 9 yazı), *Şule* (1962-1963, 9 yazı), *Senirkent* (1950, 8 yazı), *Sebilürreşad* (1955-1962, 7 yazı), *Türk Ruhu* (1957-1958, 6 yazı). Günlük veya haftalık gazetelere gelince, *Yeni İstiklâl* (1957-1966, 58 yazı), *Akşam* (1972, 16 yazı), *Hürsöz* (Erzurum, 1959-1963, 15 yazı, fakat tamamı mükerrer), *Yeni İstanbul* (1962-1965, 14 yazı); *Son Havadis* (1961, 5 yazı) şeklindedir.